

Vodič za unapređenje internih procedura za očuvanje bezbednosti dece i mladih i zaštitu od seksualnog iskorišćavanja i zlostavljanja

2026

Sadržaj

Uvod	03
Pojmovnik ključnih termina	04
Prvi korak: Samoprocena i analiza trenutnog stanja	05
Drugi korak: Procena rizika	07
Treći korak: Izrada Akcionog plana	08
Četvrti korak: Razvoj procedura i internih akata	09
Održivost i kultura bezbednosti	09
ZSEZ – Alat za samoprocenu	11
STANDARD 1	12
STANDARD 2	13
STANDARD 3	13
STANDARD 4	14
STANDARD 5	15
STANDARD 6	16
STANDARD 7	17
STANDARD 8	18
Interpretacija rezultata samoprocene	18
Alat za procenu rizika	19
OBLASTI RIZIKA	20
Primer procene rizika	21
LITERATURA I IZVORI	24

Glavni cilj „Vodiča za unapređenje internih procedura za očuvanje bezbednosti dece i mladih i zaštitu od seksualnog iskorišćavanja i zlostavljanja“ je osigurati da svako dete i mlada osoba sa kojom radimo boravi u bezbednom, sigurnom, etičkom i profesionalnom okruženju. Vodič je razvijen u okviru projekta „Jačanje kapaciteta omladinskih centara za prevenciju seksualne eksploatacije i zlostavljanja i očuvanje bezbednosti dece i mladih“, koji sprovodi Mreža organizacija za decu Srbije (MODS) uz podršku UNICEF-a. Dokument se oslanja na institucionalni i strateški okvir definisan Zakonom o mladima i Strategijom za mlade u Republici Srbiji 2023–2030, te teži ka uspostavljanju standarda koji omladinske prostore čine ne samo funkcionalnim već i suštinski sigurnim za sve korisnike.

Vodič je prvenstveno namenjen omladinskim centrima, udruženjima za mlade, kancelarijama za mlade, klubovima i drugim prostorima u

kojima se sprovode aktivnosti za adolescente i mlade. Važno je razumeti da proces unapređenja koji Vodič opisuje nije mehanizam kontrole ili ocenjivanja, već proces podrške vašem radu. Implementacija standarda za zaštitu od seksualne eksploatacije i zlostavljanja (ZSEZ) predstavlja dokaz profesionalizma i stvarne brige za mlade ljude koji vam veruju.

Kroz holistički pristup, Vodič vas vodi kroz četiri ključna koraka: samoprocenu na osnovu osam međunarodno priznatih standarda, procenu rizika, izradu akcionog plana i razvoj nedostajućih procedura. Ovim se omogućava organizacijama da identifikuju svoje „jake tačke“ i usklade svoj rad sa najvišim međunarodnim standardima, poput UNICEF-ovog PSEA Toolkita 2024, čime se direktno doprinosi kvalitetu omladinskog rada i stvara kultura nulte tolerancije prema svakom obliku nasilja ili eksploatacije.

Koraci za unapređenje internih procedura za očuvanje bezbednosti dece i mladih i zaštitu od seksualnog iskorišćavanja i zlostavljanja

01.

Samoprocena na osnovu međunarodno priznatih standarda za očuvanje bezbednosti dece i zaštite od seksualne eksploatacije i zlostavljanja (SEZ)

02.

Procena rizika: ustanoviti, prevenirati i adekvatno reagovati na rizike koji proističu iz usluga/programa/aktivnosti koje organizacija sprovodi s ciljem zaštite dece i mladih od bilo kog oblika nasilja s kojima se deca i mladi kao korisnici usluga/programa mogu suočiti

03.

Akcionni plan za uspostavljanje i unapređenje standarda za očuvanje bezbednosti dece i mladih i PSEZ sa vremenskim rokovima i potrebnim ljudskim resursima

04.

Politika očuvanja bezbednosti dece i mladih i zaštita od seksualne eksploatacije i zlostavljanja

Organizacija razvija nedostajuće procedure, obrasce, pravila, interna dokumenta, politiku i/ili dopunjuje postojeće

Kako bismo osigurali jedinstveno razumevanje procesa zaštite, u nastavku su definicije ključnih pojmova korišćenih u Vodiču:

- Dete: Svako ljudsko biće koje nije navršilo osamnaest godina života, u skladu sa Konvencijom o pravima deteta.
- Mlada osoba: Prema Zakonu o mladima Republike Srbije, to su lica od navršenih 15 do navršenih 30 godina života.
- Zaštita deteta (Child Protection): Radnje koje pojedinci, organizacije i države preduzimaju da spreče i/ili odgovore na nasilje, iskorišćavanje i zlostavljanje dece u svim kontekstima.
- Očuvanje bezbednosti dece (Child Safeguarding): Radnje koje jedna organizacija preduzima: da ljudi koje angažuje, aktivnosti i programi koje sprovodi ne naude deci odnosno da spreči zlostavljanje i iskorišćavanje dece koju je obuhvatila svojim aktivnostima; da uspostavi procedure za efikasno reagovanje kada postoji zabrinutost za bezbednost dece i da nadležnim organima prijavi svaku sumnju i/ili zabrinutost za bezbednost dece koju primeti u okviru organizacije (u vezi sa njenim zaposlenima i angažovanim saradnicima i programima) i šire u zajednici u kojoj radi.
- Politika očuvanja bezbednosti dece i mladih (POBDM): Dokument u kome organizacija opisuje šta preduzima da njeni zaposleni i aktivnosti ne naude deci i mladima i navodi kako reaguje ako do toga dođe i potvrđuje svoju posvećenost očuvanju bezbednosti dece i mladih.
- Seksualna eksploatacija (SE): jeste stvarna ili pokušana zloupotreba položaja ranjivosti, razlike u moći ili poverenja u seksualne svrhe, odnosno sticanje finansijske, društvene ili političke koristi usled seksualne eksploatacije druge osobe.
- Seksualno zlostavljanje (SZ): predstavlja stvarni ili zaprećeni fizički napad seksualne prirode, bilo da je sproveden korišćenjem ili pod pretnjom sile. Uključuje i beskontaktnu i onlajn seksualnu eksploataciju i zlostavljanje.
- ZSEZ: Zaštita od seksualne eksploatacije i zlostavljanja. Odnosi se na obavezu osoblja i saradnika da spreče ove pojave u svom radu i u zajednici.
- Politika nulte tolerancije: Jasan stav organizacije da svaka pojava SEZ od strane zaposlenih ili saradnika predstavlja najteži prekršaj i neizostavan osnov za prekid radnog angažmana i pokretanje zakonskih procedura.
- Omladinski prostori: Omladinski centri, klubovi i resurs centri definisani Zakonom o mladima i Nacionalnom strategijom za mlade, koji moraju ispunjavati standarde funkcionalnosti, etike i bezbednosti.

Samoprocena i analiza trenutnog stanja

Proces unapređenja započinje upotrebom Alata za samoprocenu, koji je strukturiran oko osam osnovnih međunarodnih standarda za prevenciju i zaštitu od SEZ. Ovi standardi (kao što su Organizaciona politika, Sistemi ljudskih resursa ili Mehanizmi prijavljivanja) raščlanjeni su na minimalne zahteve – precizna pitanja koja vam pomažu da proverite da li, na primer, vaša organizacija ima definisanu politiku nulte tolerancije ili da li se tokom zapošljavanja proverava prošlost kandidata. Cilj je da se kroz ovaj proces prepozna „trenutna slika“ vašeg omladinskog prostora i identifikuju oblasti u kojima je potrebno dodatno usaglašavanje sa profesionalnim principima.

Praktično korišćenje Alata podrazumeva da za svaki zahtev iskreno odgovorite sa „da“ ili „ne“, ali i da u koloni „Dokumenti/dokazi“ navedete konkretne akte koje već posedujete, poput Kodeksa ponašanja, potpisanih izjava saradnika ili plana obuka. Ovaj korak je ključan jer vam omogućava da mapirate svoje „jake tačke“, ali i da jasno uočite gde nedostaju procedure. Na taj način, samoprocena postaje direktna osnova za naredne korake – procenu rizika i izradu akcionog plana – pretvarajući svaki odgovor „ne“ u jasan zadatak za unapređenje bezbednosti vaših korisnika.

STANDARD 1 ORGANIZACIONA POLITIKA

Minimalni zahtevi	Da	Ne	Dokumenti/dokazi	Komentari / korektivne mere
Da li organizacija ima jasnu, dostupnu i sveobuhvatnu politiku ZSEZ kojom se zabranjuje SEZ?			- Politika za očuvanje bezbednosti dece i mladih i zaštite od seksualne eksploatacije i zlostavljanja (SEZ) - Kodeks ponašanja (interni ili preuzet sa listom zabranjenih ponašanja) - Potpisane izjave o prihvatanju politike od strane svih aktera (ne samo stalno zaposlenih)	Dostupna: Objavljena/podeljena (npr. link na sajtu, poster na zidu omladinskog kluba ili skraćena verzija podeljena mladima). Sveobuhvatna: Odnosi se na sve aktere, ne samo na stalno zaposlene. Zabrana: Eksplicitno navodi zabranjena ponašanja (npr. nema privatnih poruka sa decom i mladima na društvenim mrežama...)

1. Organizaciona politika

Politika (dokument): definiše SEZ, zabranjuje SEZ, zahteva od svih da prijave SEZ

2. Organizaciono upravljanje

Organizaciono upravljanje: Ugovori (o partnerstvu, sa dobavljačima i izvođačima radova) sadrže standardnu klauzulu o SEZ.

3. Sistemi ljudskih resursa

Ljudski resursi: provera referenci kandidata u vezi sa SEZ; izjava u vezi sa SEZ za sve angažovane.

4. Obavezna obuka

Obavezna obuka: Politika (dokument) obavezuje redovnu obuku za sve zaposlene u vezi sa SEZ.

5. Prijavljivanje

Prijavljivanje: razvijen poverljiv i dostupan mehanizam za prijavljivanje; korisnici informisani o kanalu za prijavljivanje.

6. Pomoć i upućivanje

Pomoć i upućivanje: Politika (dokument) objašnjava kako pomoći žrtvi SEZ ili je uputiti na osnovu njene potrebe i saglasnosti (lista pružalaca, smernice za upućivanje)

7. Istrage

Istraživanje navoda: Poverljiva, interna procedura za proveru navoda sa rokovima; predviđene disciplinske mere; ima osoblje za proveru navoda

8. Korektivne mere

Korektivne mere: reagovanje OP u vezi sa incidentom – obaveštene institucije; istraga, mere prema počiniocu; pomoć žrtvi; poboljšanje politike

Procena rizika

Nakon što ste identifikovali trenutno stanje kroz samoprocenu, sledeći ključni korak je izrada Procene rizika. Cilj ove faze je da prepoznate specifične situacije u svom radu u kojima bi bezbednost dece i mladih mogla biti ugrožena. To podrazumeva mapiranje svih aktivnosti – od rada u samom omladinskom prostoru, preko organizacije izleta i putovanja, pa sve do komunikacije na društvenim mrežama. Procena rizika vam pomaže da ne čekate da se incident dogodi, već da unapred prepoznate kritične tačke i postavite zaštitne barijere tamo gde su najpotrebnije.

Praktično, ovaj proces se sprovodi kroz jednostavnu matricu koja meri verovatnoću da se određeni rizik ostvari i težinu posledica koje bi taj događaj imao. Fokusiranjem na konkretne scenarije – poput rada „jedan na jedan“ sa mladom osobom ili angažovanja spoljnih saradnika – dobijate jasnu listu prioriteta. Rezultati ove analize direktno se prelivaju u vaš akcioni plan, dajući vam odgovor na pitanje o tome koje mere morate preduzeti odmah kako biste osigurali nultu toleranciju na bilo koji vid eksploatacije ili zlostavljanja.

OBLASTI RIZIKA

ZAPOSLENI SARADNICI VOLONTERI	PROGRAMI USLUGE	PROFIL DECE/ MLADIH KORISNIKA	INFORMACIONO KOMUNIKACIONE TEHNOLOGIJE	NAČINI PRIBAVLJANJA SREDSTAVA
Kako se angažuje osoblje?	Da li postoji direktan kontakt između angažovanih i dece/mladih?	Kog uzrasta su deca/mladi koji koriste program/ uslugu organizacije	Kakav tip podataka i informacija o deci/mladima poseduje i prikuplja vaša organizacija?	Na koji način organizacija pribavlja sredstva za rad?

PRIMER PROCENE RIZIKA

OBLAST RIZIKA	Prepoznati rizici	Nivo rizika: nizak srednji visok *	Kako se rizik može smanjiti, koje akcije preduzeti?
ZAPOSLENI SARADNICI VOLONTERI	Neformalan proces zapošljavanja osoblja bez provere referenci	visok	Uspostaviti pisane procedure za zapošljavanje koje uključuju provere referenci
	Ne postoji uvodna obuka za nove zaposlene niti obuka za zaposlene; zaposleni nisu informisani, obučeni i/ili nemaju superviziju	visok	Napraviti i sprovesti plan za unapređenje kapaciteta zaposlenih

Izrada akcionog plana

Nakon što ste završili samoprocenu i mapirali rizike, vreme je da sve uočene nedostatke pretvorite u konkretne zadatke koristeći Obrazac za akcioni plan. Akcioni plan je vaš operativni dokument koji jasno definiše šta treba da uradite (npr. izrada politike ili obuka tima), ko je zadužen za te aktivnosti i u kom vremenskom roku. Umesto da pokušate da rešite sve odjednom, ovaj plan vam omogućava da postavite prioritete na osnovu najkritičnijih rizika koje ste prethodno identifikovali, čime proces unapređenja postaje merljiv i dostižan.

Sam obrazac je osmišljen tako da prati svih osam standarda i omogućava vam da pored svake aktivnosti definišete potrebne resurse i pratite trenutni status realizacije. Na primer, za Standard 1, vaša prva aktivnost može biti „Izrada i usvajanje Politike OBDM i ZSEZ od strane Upravnog odbora“. Popunjavanjem ovog plana, vaša organizacija prestaje da bude reaktivna i postaje proaktivna – vi više ne čekate da se problem desi, već sistematski gradite instituciju koja je, korak po korak, sve bezbednije mesto za svako dete i mladu osobu.

OBRAZAC ZA AKCIONI PLAN

(dodajte nove redove po potrebi)

Standardi za očuvanje bezbednosti dece i ZSEZ	Aktivnosti	Ko je odgovoran	Rok za završetak (datum)	Potrebni resursi	Status (nije počelo, u toku, završeno)
Standard 1	Primer: Izrada Politike			direktor, programski koordinator, primeri politika, smernice za upotrebu termina u oblasti zaštite dece ECPAT terminološke smernice	u toku
Standard 1:	Primer: Politiku je odobrio i potpisao Upravni odbor				
Standard 2:	Izrada i primena standardne klauzule za partnere i dobavljače usluga, izvođače radova				

Razvoj procedura i internih akata

Poslednja faza procesa je praktična primena Akcionog plana kroz razvoj ili dopunu nedostajućih internih dokumenata. Cilj ovog koraka je da se osigura da svaki od osam standarda bude „pokriven” jasnim pisanim pravilima koja postaju sastavni deo rada vašeg omladinskog prostora. To podrazumeva kreiranje ili unapređenje Politike očuvanja bezbednosti dece i mladih (POBDM), ali i specifičnih obrazaca kao što su Kodeks ponašanja za zaposlene i volontere, obrasci za prijavu sumnje na SEZ ili jasni protokoli za proveru novih saradnika. Na ovaj način standardi prestaju da budu samo teorijski koncepti i postaju obavezujući okvir koji definiše ponašanje svih osoba koje borave ili rade u vašem prostoru.

Ovaj korak je ključan za održivost sistema prevencije i zaštite i obezbeđivanja sigurnosti jer obezbeđuje kontinuitet – čak i kada se članovi tima menjaju, procedure ostaju kao jasna uputstva za nove kolege. Razvijena dokumenta treba da budu lako dostupna, napisana razumljivim jezikom i redovno iskomunicirana sa mladima koji koriste vaše usluge. Uspešnim završetkom ove faze, vaš omladinski centar ili klub ne samo što ispunjava visoke profesionalne zahteve već šalje snažnu poruku zajednici i donatorima da je bezbednost svakog pojedinca prioritet i temelj vašeg rada.

Održivost i kultura bezbednosti

Usvajanje Politike očuvanja bezbednosti dece i mladih nije jednokratni administrativni zadatak, već kontinuirani proces izgradnje poverenja. Ovaj vodič vam pruža mapu puta, ali prava transformacija dešava se u svakodnevnom radu – u načinu na koji razgovarate sa mladima, kako birate saradnike i koliko ste transparentni u rešavanju problema. Standardi koje ste postavili kroz ovaj proces zahtevaju redovnu reviziju (preporučljivo jednom godišnje) kako bi ostali relevantni u odnosu na nove izazove i promene u vašem radu.

Vaša posvećenost nultoj toleranciji prema seksualnoj eksploataciji i zlostavljanju direktno doprinosi kvalitetu omladinskog rada u Srbiji. Kreiranjem bezbednog prostora omogućavate mladima da se razvijaju, uče i aktiviraju bez straha, čime vaš omladinski centar ili klub postaje istinski stub podrške u zajednici. Zapamtite, bezbedno okruženje nije samo cilj – to je osnovni preduslov za svaki kvalitetan program koji sprovodite.

Kako biste uspešno sprovedi proces unapređenja, na raspolaganju vam je sledeći alat. Preporučujemo da ga koristite redosledom kojim je naveden u Vodiču:

Alat za samoprocenu

Svrha: Analiza trenutnog stanja u odnosu na osam osnovnih standarda i identifikacija „jakih tačaka“.

Matrica za procenu rizika

Svrha: Mapiranje kritičnih situacija u radu i određivanje prioriteta u zaštiti.

Obrazac za akcioni plan

Svrha: Operativno planiranje zadataka, definisanje odgovornih osoba i rokova za unapređenje sistema.

Kontakt: office@zadecu.org

Zaštita od seksualne eksploatacije i zlostavljanja

Alat za samoprocenu

Pred vama je alat za samoprocenu usklađenosti vaše organizacije sa osam osnovnih standarda za zaštitu dece i mladih od seksualne eksploatacije i zlostavljanja (SEZ) prema međunarodno priznatom UNICEF-ovom priručniku i alatima za zaštitu od seksualne eksploatacije i zlostavljanja¹. Alat je namenjen internoj proceni i planiranju unapređenja sistema zaštite dece i mladih od SEZ.

Zašto popunjavamo ovaj alat? Ovo nije proces kontrole ili ocenjivanja, već proces podrške. Cilj nam je da zajedno osiguramo da svako dete i mlada osoba sa kojom radimo bude u bezbednom, sigurnom, etičkom i profesionalnom okruženju. Popunjavanjem ove tabele:

- Identifikujete „jake tačke“ u radu vaše organizacije.
- Prepoznajete oblasti za unapređenje (npr. gde vam nedostaje jasan dokument ili obuka).
- Usklađujete svoj rad sa najvišim međunarodnim standardima (PSEA Toolkit 2024).

Kako koristiti alat? Budite iskreni u proceni.

Ako odgovor na neko pitanje glasi „ne“, to nije neuspeh – već poziv na akciju. U koloni Korektivne mere pronaći ćete praktične savete kako da to „ne“ pretvorite u „da“. Vaša posvećenost ovim standardima je dokaz profesionalnosti i brige za mlade ljude koji vam veruju.

ORGANIZACIONA POLITIKA

Minimalni zahtevi	Da	Ne	Dokumenti/dokazi	Komentari/korektivne mere
Da li organizacija ima jasnu, dostupnu i sveobuhvatnu politiku ZSEZ kojom se zabranjuje SEZ?			- Politika za očuvanje bezbednosti dece i mladih i zaštite od seksualne eksploatacija i zlostavljanje (SEZ). - Kodeks ponašanja (interni ili preuzet, sa listom zabranjenog ponašanja). - Potpisane izjave o prihvatanju politike od strane svih aktera (ne samo stalno zaposlenih).	Dostupna: objavljena/ podeljena (npr. link na sajtu, poster na zidu omladinskog kluba ili skraćena verzija podeljena mladima). Sveobuhvatna: odnosi se na sve aktere, ne samo na stalno zaposlene. Zabrana: eksplicitno navodi zabranjena ponašanja (npr. nema privatnih poruka sa decom i mladima na društvenim mrežama...)
Da li politika jasno definiše seksualnu eksploataciju i zlostavljanje (SEZ)?			- Politika sadrži definicije preuzete iz Biltena GS UN (ST/SGB/2003/131). - Kodeks ponašanja	Upotreba definicija UN pokazuje posvećenost međunarodnim standardima i olakšava saradnju sa međunarodnim donatorima. Proverite da li definicija deteta obuhvata sve osobe do 18 godina i da li jasno zabranjuje razmenu usluga za seksualne radnje (eksploatacija).
Da li politika zabranjuje SEZ u svim oblicima i u svakom trenutku?			- Politika sadrži izjavu o nultoj toleranciji na SEZ. - Kodeks ponašanja (ZSEZ pravilo 24/7).	Kodeks ponašanja jasno kaže da pravila ZSEZ važe i izvan radnog vremena i u digitalnom prostoru (društvene mreže, aplikacije za razmenu poruka). Omladinski radnici često imaju neformalne kontakte sa mladima na mrežama. Organizacija može da usvoji Šest osnovnih principa u odnosu na SEZ1.
Da li politika obavezuje sve osoblje, volontere i saradnike na prijavljivanje SEZ?			Politika ZSEZ sadrži odredbu (odjeljak) da je prijavljivanje obavezno.	Opisana je procedura prijavljivanja u kojoj stoji da je prijavljivanje SEZ obavezno. Kodeks ponašanja potvrđuje da je čutanje kršenje politike. Ugovori o radu sadrže klauzulu o obaveznom prijavljivanju.

Bilten Generalnog sekretara UN (ST/SGB/2003/13), <https://docs.un.org/en/st/sgb/2003/13> (pristupljeno 11. 2. 2026).

Inter-Agency Standing Committee (IASC), IASC Six Core Principles Relating to Sexual Exploitation and Abuse (Revision of 12.09.2019), https://interagencystandingcommittee.org/sites/default/files/migrated/2019-09/iasc_six_core_principles_relating_to_sexual_exploitation_and_abuse_sept_2019.pdf (pristupljeno 11. 2. 2026).

STANDARD 2

13

ORGANIZACIONO UPRAVLJANJE

Minimalni zahtevi	Da	Ne	Nije primenljivo	Dokumenti/dokazi	Komentari/korektivne mere
Da li organizacija obavezuje partnere (dobavljače, podizvođače, izvođače radova) na poštovanje standarda ZSEZ?				Ugovori sa partnerima sadrže standardnu klauzulu ZSEZ.	Ugovori sa onima koje angažujete (npr. prevoznici, katering, smeštaj) sadrže klauzulu o poštovanju standarda ZSEZ, koja eksplicitno zabranjuje SEZ, obavezuje na prijavljivanje sumnje na SEZ, ima nultu toleranciju na SEZ.

Vodič za unapređenje internih procedura za očuvanje bezbednosti dece i mladih i zaštitu od seksualnog iskorišćavanja i zlostavljanja

STANDARD 3

SISTEMI LJUDSKIH RESURSA

Minimalni zahtevi	Da	Ne	Dokumenti/dokazi	Komentari/korektivne mere
Da li se tokom zapošljavanja proverava prošlost kandidata u vezi sa SEZ?			- Zapisnik o proveri preporuka. - Kontakti sa bivšim poslodavcima i saradnicima. - Upitnik za proveru referenci.	Kontaktirajte prethodne saradnike (koordinatore, predsednike udruženja) i pitajte direktno o etičnosti kandidata. Cilj je potvrditi da osoba nije bila pod istragom ili disciplinskim merama zbog seksualno nedoličnog ponašanja. Poziv za angažovanje novih saradnika sadrži deo u kome se traži da se navede kontakt dve osobe koje daju preporuke. Preko Uprave za izvršenje krivičnih sankcija Ministarstva pravde državni i drugi organi, kao i pravna lica ili preduzetnici koji rade sa maloletnim licima dužni su da zatraže podatak da li je lice koje treba da zasnuje radni odnos kod njih, odnosno obavlja poslove sa maloletnim licima, upisano u posebnu evidenciju osoba osuđenih za krivična dela seksualnog nasilja nad maloletnicima¹.
Da li se od kandidata (zaposleni, volonteri) zahteva potpisana izjava o nekažnjavanju i da nisu bili pod istragom za SEZ?			Potpisana izjava kandidata (može biti deo prijave za posao ili poseban dokument). Potvrda o nekažnjavanju (iz suda ili MUP-a).	Ovom izjavom kandidat pod materijalnom i krivičnom odgovornošću garantuje svoju podobnost za rad sa decom i mladima. Ovo je dopuna zvaničnoj potvrdi o nekažnjavanju koju izdaju državni organi.

Da li svi zaposleni i saradnici (volonteri, treneri) potpisuju obavezu poštovanja ZSEZ?			- Ugovor sa klauzulom o ZSEZ. - Izjava o posvećenosti Politici ZSEZ.	Za volontere je dokaz potpisana izjava o poštovanju standarda ZSEZ. Redovno proveravajte da li novi volonteri imaju potpisane izjave u svojim fajlovima. Ako imate mnogo volontera, napravite Registar potpisanih ZSEZ izjava (tabela sa imenima i datumima potpisa) da biste olakšali proces kontrole ili samoprocene.
Da li se ovi zahtevi odnose na sve kategorije angažovanih lica (osoblje, konsultanti, volonteri, praktikanti)?			Različiti tipovi ugovora koji sadrže identične obaveze ZSEZ.	Obaveze ZSEZ moraju biti integralni deo svih vrsta angažmana. Bez obzira na status (plaćeno osoblje, volonteri ili spoljni konsultanti), svaki ugovor – bio to Ugovor o radu, Ugovor o volonterskom angažovanju ili Ugovor o delu/ konsultantski ugovor – mora sadržati identičnu i obavezujuću klauzulu ZSEZ. Seksualni predatori često biraju uloge sa manje kontrole (poput volontera), pa provera mora biti dosledna za sve kategorije.

STANDARD 4

OBAVEZNA OBUKA

Minimalni zahtevi	Da	Ne	Dokumenti/dokazi	Komentari/korektivne mere
Da li organizacija ima dokument koji propisuje obaveznu redovnu obuku iz ZSEZ?			- Politika ZSEZ (odjeljak o obuci) - Godišnji plan obuka. - Agenda i sav materijal sa treninga. - Spiskovi učesnika i sertifikati. - Potvrda o završenim onlajn modulima.	Dokument (npr. Godišnji plan ili odeljak u Politici) treba da jasno propiše da je obuka za ZSEZ obavezan uslov za rad. Za nove članove obuka se mora sprovesti odmah po angažovanju. Za stalno osoblje se preporučuje obnavljanje znanja najmanje jednom godišnje ili pre početka velikih projekata.
Da li obuka obuhvata definiciju SEZ, naglašava zabranu SEZ, obuhvata prijavljivanje i dostupne kanale i pomoć i upućivanje žrtvama?			- Agenda treninga sa jasno navedenim temama. - Prezentacija ili priručnik korišćen na obuci.	Obuka mora obuhvatiti jasne definicije SEZ usklađene sa standardima UN, eksplicitnu zabranu takvog ponašanja, kao i precizna uputstva o obavezama osoblja da odmah prijave sumnje i upute žrtve na dostupne sisteme podrške.

PRIJAVLJIVANJE

Minimalni zahtevi	Da	Ne	Dokumenti/dokazi	Komentari/korektivne mere
Da li organizacija ima uspostavljen mehanizam za prijavljivanje SEZ?			Politika ZSEZ sadrži opis postupka prijavljivanja SEZ.	Jasno je definisano kome se prijava šalje (npr. imenovanom licu – fokalna tačka za ZSEZ) i koji su koraci nakon što prijava stigne. Mehanizam mora biti predvidljiv i jasan.
Da li je mehanizam bezbedan, poverljiv i dostupan zaposlenima i korisnicima?			- Politika sadrži odredbe o poverljivosti i pristupu informacijama, kao i pravu na žalbu. - Politika predviđa zaštitu uzbunjivača. - Izjava o imenovanju poverenika za ZSEZ. - Izjava o poverljivosti. - Dostupni različiti kanali za prijavu (namenski imejl, kutija za žalbe).	Podaci o prijavi moraju biti strogo zaštićeni (folderi sa lozinkom ili zaključani ormari), a uvid u njih sme imati isključivo imenovano lice (poverenik za ZSEZ). Politika garantuje zaštitu uzbunjivača, tj. da niko neće snositi sankcije (otkaz, izbacivanje iz udruženja) zbog prijave sumnje. Proverite da li su vaši kanali (imejl, telefon ili kutija) zaista privatni i da li deca i mladi znaju da mogu da prijave sumnju bez prisustva odraslih.
Da li organizacija aktivno informiše korisnike o kanalima za prijavljivanje SEZ?			Komunikacioni materijal (poster, flajer, objava na mrežama, info-table u prostorijama).	Deca i mladi moraju znati da imaju pravo da prijave neprijatnost. Informacije moraju biti na jeziku koji oni razumeju (npr. poster u omladinskom klubu sa QR kodom ili brojem telefona). Pored postera sa QR kodom ili brojem telefona u prostorijama, preporučuje se da se kanali za prijavu redovno pominju na početku radionica ili kampova, kao i u opisima zatvorenih Viber/WhatsApp grupa koje koristite za komunikaciju sa mladima.

POMOĆ I UPUĆIVANJE

Minimalni zahtevi	Da	Ne	Dokumenti/dokazi	Komentari/korektivne mere
Da li politika ZSEZ predviđa pružanje pomoći žrtvama uz njihov informisani pristanak?			- Politika ZSEZ sadrži odeljak o upućivanju i pružanju podrške. - Obrazac za informisanu saglasnost.	Organizacija ima odgovornost da žrtve SEZ odmah dobiju pomoć upućivanjem na relevantne pružaoce usluga. Za efikasno reagovanje neophodan je ažurni popis lokalnih usluga podrške (zdravstvenih, psihosocijalnih i pravnih). Žrtva (odnosno njen staratelj) mora biti informisana o svim koracima i dati saglasnost pre nego što se njeni podaci podele sa službama podrške. Kada je žrtva dete, organizacija mora da primeni princip „najboljeg interesa deteta“ kao vodeći standard u postupanju. Iako je poverljivost podataka o žrtvi temeljni princip zaštite, ona nije apsolutna. Izuzetak od poverljivosti i obaveze dobijanja saglasnosti primenjuje se kada postoji ozbiljna i neposredna pretnja po žrtvu ili druge, ili kada zakon nalaže obavezno prijavljivanje zlostavljanja.
Da li postoje jasne procedure i lista službi za upućivanje žrtava SEZ?			- Mapa/popis lokalnih pružalaca usluga (policija, CSR, dom zdravlja, NVO). - Politika sadrži opis upućivanja (usklađen sa Opštim protokolom za zaštitu dece od nasilja¹ (2022) i (tamo gde postoje) sa Lokalnim protokolom/ sporazumom za zaštitu (dece) od nasilja² koji operacionalizuje saradnju različitih institucija u lokalnoj zajednici.	Organizacija ima spisak kontakata: centra za socijalni rad, hitne pomoći, dečjeg psihologa, pravne pomoći, specijalizovanih nevladinih organizacija i dr. Procedura treba da odgovori na pitanje: koga zovemo u prvih sat vremena nakon prijave?

ISTRAGE

Minimalni zahtevi	Da	Ne	Dokumenti/dokazi	Komentari/korektivne mere
Da li organizacija ima jasnu proceduru za poverljivu proveru navoda u vezi sa SEZ sa definisanim rokovima?			- Politika sadrži opis procedure (internog postupka i administrativne provere). - Izjava o poverljivosti (Aneks Politike ZSEZ). - Politika sadrži odgovarajuće obrasce (obrazac za: prijavu; procenu rizika tokom provere navoda; izveštaj).	Organizacija sprovodi internu proveru da li je prekršen Kodeks ponašanja, dok policija sprovodi krivičnu istragu.
Da li su disciplinske mere povezane sa istragama jasno definisane u aktima koje se odnose na ljudske resurse?			- Ugovor o radu/ volontiranju. - Pravilnik o radu ili Pravilnik o disciplinskoj odgovornosti.	Kršenje pravila ZSEZ mora biti navedeno kao teža povreda radne obaveze. Sankcije treba da obuhvate i trajnu zabranu rada sa decom i mladima u okviru organizacije, bez obzira na to da li je pokrenut krivični postupak.
Da li postoje interni ili eksterni kapaciteti za sprovođenje istraga/ provere navoda?			Odluka o imenovanju komisije.	Ako organizacija nema sopstvene stručnjake za istragu, dokaz je dokument koji potvrđuje da će se za sprovođenje istrage angažovati spoljni eksperti ili će se slučaj proslediti saradničkoj mreži/instituciji.

KOREKTIVNE MERE

Minimalni zahtevi	Da	Ne	Dokumenti/dokazi	Komentari/korektivne mere
Da li su u slučaju navoda o SEZ sprovedene provere navoda (istrage) i preduzete mere prema počiniocu?			- Izveštaj o sprovedenoj istrazi. - Odluka o sankciji/ raskidu ugovora. - Prijava nadležnoj instituciji.	Ukoliko nije bilo slučajeva, označiti sa „nije primenljivo“. Ako je incidenta bilo, organizacija mora dokazati da je preduzela mere zaštite dece; da su nadležne institucije blagovremeno obavestene; da su preduzete disciplinske mere prema počiniocu (uključujući raskid angažmana i trajnu zabranu rada sa decom). Politika sadrži obrazac za izveštaj. Izveštaj sadrži autentične izjave žrtve i svedoka, koje su ključne za dokumentovanje slučaja i sprečavanje sekundarne viktimizacije kroz ponovljeno ispitivanje. Prilikom prikupljanja informacija, organizacija se strogo pridržava principa poverljivosti, ali i principa „najboljeg interesa deteta“, što podrazumeva obaveštavanje roditelja ili staratelja, osim u situacijama kada se proceni da bi to moglo dodatno ugroziti dete.
Da li je žrtvama pružena adekvatna pomoć i zaštita u skladu sa njihovim potrebama?			- Plan podrške žrtvi. - Potvrde o upućivanju na lekarsku/ psihološku pomoć.	Dokaz da je organizacija ostala uz žrtvu do kraja procesa, poštujući njenu privatnost i obezbeđujući joj pristup stručnoj pomoći.
Da li postoji akcioni plan za sistemska unapređenja nakon procene rizika?			- Akcioni plan za smanjenje rizika. - Izveštaj o unapređenju kapaciteta osoblja. - Zapisnik o periodičnoj proceni rizika (Self-assessment report).	Ako niste imali slučajeve SEZ, fokusirajte se na Akcioni plan za smanjenje rizika. Plan pokazuje da ste kritički pregledali svoj rad i npr. naveli: prepoznali smo rizik jer naši treneri često putuju sami sa decom na kampove (seminare, letnje škole, razmene) i uvodimo pravilo dvoje odraslih. To je korektivna mera kojom sprečavate problem pre nego što se desi.

Interpretacija rezultata samoprocene

Nakon što ste odgovorili na sva pitanja, saberite svoje odgovore i odredite nivo usklađenosti vaše organizacije prema kriterijumima iz UN PSEA Toolkit (2024):

Nivo usklađenosti	Kriterijum	Opis i sledeći koraci
PUNI KAPACITET	Svi odgovori su DA ili Nije primenljivo	Organizacija ima uspostavljen snažan sistem zaštite. Nastavite sa redovnim godišnjim revizijama i osvežavanjem obuka.
SREDNJI KAPACITET	Većina odgovora je DA, ali nedostaju ključni dokazi u 1–2 standarda.	Postoji osnova, ali su potrebna unapređenja. Prioritetno sprovedi Korektivne mere navedene u tabeli u roku od 3–6 meseci.
NISKI KAPACITET	Odgovori na standarde 1 (Politika), 3 (Ljudski resursi) ili 5 (Prijavljivanje) glase NE.	Sistem zaštite ima kritične nedostatke. Organizacija treba da razvije hitan akcioni plan i zatraži podršku za uspostavljanje osnovnih mehanizama.

Alat za procenu rizika

Procena rizika pripada oblasti prevencije i predstavlja način da organizacija (omladinski centar, klub za mlade...) prepozna potencijalne i stvarne rizike po decu i mlade u sopstvenom delovanju, odnosno da razvija strategije, načine za njihovo smanjenje.

Procena rizika je alat koji pomaže organizacijama da ustanove, spreče i adekvatno reaguju na rizike koji proističu iz usluga/programa/aktivnosti koje te organizacije sprovode sa decom i mladima i za njih. Prepoznavanje rizika i planiranje adekvatnih aktivnosti da se rizici umanje doprinosi izgradnji organizacije (omladinskog centra, omladinskog prostora, volonterskog centra, kluba za mlade i dr.) kao sigurnog i bezbednog okruženja i povećava njene kapacitete za zaštitu dece i mladih od seksualne eksploatacije i zlostavljanja.

Prilikom procene rizika, organizacija bi trebalo da ima u vidu da:

- Svaka oblast njenog rada predstavlja niz potencijalnih rizika koje treba uzeti u obzir.
- Bodovanje ovih rizika pomaže u određivanju prioriteta za njihovo rešavanje.

- Kada organizacija vrši internu procenu rizika, potrebno je razmisliti o rizicima kojima bi deca i mladi mogli biti izloženi zbog programa organizacije/ljudi/aktivnosti.

Nakon što organizacija identifikuje potencijalne rizike, odnosno oblasti iz kojih oni dolaze, moći će da ih precizno popiše, oceni nivo tih rizika, ali i predvidi određene aktivnosti kako bi se ti rizici što više ublažili.

Kada govorimo o nivoima rizika, oni se najčešće procenjuju na sledeći način:

Nizak nivo rizika: manja verovatnoća da se dogodi i manji uticaj na dete/mladu osobu.

Srednji nivo rizika: ili je velika verovatnoća da se dogodi, ili ima znatan uticaj na dete/mladu osobu.

Visok nivo rizika: velika verovatnoća da se dogodi i ima znatan uticaj na dete/mladu osobu.

ZAPOSLENI/ SARADNICI/ VOLONTERI	PROGRAMI/ USLUGE	PROFIL DECE/ MLADIH KORISNIKA	INFORMACIONO- KOMUNIKACIONE TEHNOLOGIJE	NAČINI PRIBAVLJANJA SREDSTAVA
Kako se angažuje osoblje?	Da li postoji direktan kontakt između angažovanih i dece/mladih?	Kog uzrasta su deca/mladi koji koriste program/uslugu organizacije?	Kakav tip podataka i informacija o deci/mladima poseduje i prikuplja vaša organizacija?	Na koji način organizacija pribavlja sredstva za rad?
Da li se prilikom angažovanja proveravaju reference?	Gde se usluga/program realizuje?	Kog pola su deca/mladi, da li je neki pol pretežno zastupljen?	Ko sve ima pristup ovim informacijama?	Da li su deca/mladi uključena u pribavljanje sredstava za rad organizacije?
Da li angažovani radi u direktnom kontaktu sa decom/mladima?	Da li dete/mlada osoba u okviru aktivnosti ostaje nasamo sa odraslom osobom?	Da li deca/mladi dolaze iz neke marginalizovane grupe? Koje?	Gde se nalaze i kako se čuvaju ovi podaci o deci/mladima?	Ako su deca/mladi uključena u pribavljanje sredstava za rad organizacije, da li se poštuju domaći i međunarodni propisi o dozvoljenom dečjem radu?
Da li angažovani potpisuju dokument o očuvanju bezbednosti/ZSEZ dece/mladih?	Da li deca/mladi u okviru aktivnosti ostaju na spavanju/noćenju?	Da li deca/mladi imaju karakteristike koje ih čine naročito ranjivim?	Kako se koriste ovi podaci i da li se predstavljaju trećim licima?	Da li postoje posebne procedure za ove aktivnosti?
Da li su svi angažovani prošli obuku o očuvanju bezbednosti/ZSEZ dece/mladih?	Da li deca/mladi dolaze u kontakt sa drugim odraslim osobama (spoljnim saradnicima, donatorima, medijima...)?	Na koji način i da li su deca/mladi uključeni u osmišljavanje usluge/programa?	Da li angažovani imaju dozvolu da komuniciraju i povezuju se sa korisnicima na društvenim mrežama?	Na koji način se osigurava da ne dođe do zlorabotreb deca/mladih u sprovođenju ovih aktivnosti?

Kolika je fluktuacija zaposlenih koji rade u direktnom kontaktu sa decom/mladima?	Da li deca/mladi različitog uzrasta/pola ostaju nekad sami tokom aktivnosti?	Koliko deca/mladi mogu da prepoznaju rizike, prepoznaju i prijave nasilje ili uznemiravanje?		
Da li postoji rodni balans među angažovanim osobljem?	Da li se angažovani mogu prepoznati na prvi pogled (uniforma, neka oznaka...)?	Da li deca i mladi znaju kome da prijave neprimereno ponašanje od strane osoblja/odraslih na programu?		
Da li postoje procedure o volontiranju i tome ko nadgleda rad volontera sa decom/mladima?	Da li postoje jasne pisane procedure o načinu uključivanja dece/mladih u program/uslugu?	Da li deca i mladi znaju nadležnosti fokalne tačke za ZSEZ?		

OBLAST RIZIKA	Prepoznati rizici	Nivo rizika: nizak srednji visok *	Kako se rizik može smanjiti, koje akcije preduzeti
ZAPOSLENI/ SARADNICI/ VOLONTERI	Neformalan proces zapošljavanja osoblja bez provere referenci	visok	Uspostaviti pisane procedure za zapošljavanje koje uključuju provere referenci
	Ne postoji uvodna obuka za nove zaposlene niti obuka za zaposlene; zaposleni nisu informisani, obučeni i/ili nemaju superviziju	visok	Napraviti i sprovesti plan za unapređenje kapaciteta zaposlenih
PROGRAM/ USLUGA	Postoje česti i direktni kontakti sa decom u programima i sa decom je u kontaktu često samo jedna osoba	srednji	Uključiti dodatnu osobu ili zaposlenog koji će se sastajati sa decom redovno
	Ne traže se povratne informacije od dece	srednji	Predvideti traženje povratnih informacija kao sastavni deo odgovornosti i zaduženja zaposlenih
PROFIL DECE KORISNIKA	Manje se veruje korisnicima programa koji su adolescenti sa niskim obrazovnim uspehom i iz porodica sa niskim socioekonomskim statusom	srednji	Pri zapošljavanju se proverava adekvatnost kandidata za rad sa ranjivim i marginalizovanim grupama; planirati supervizijsku podršku zaposlenima
INFORMACIONO- KOMUNIKACIONE TEHNOLOGIJE	Podaci o deci se čuvaju na različitim računarima i na laptopovima van kancelarije	visok	Ustanoviti proceduru za čuvanje i zaštitu ličnih podataka
	Ne postoje pravila o korišćenju podataka dece i kome i pod kojim uslovima i koji tip podataka može da se predstavi trećim licima	visok	Ustanoviti proceduru za čuvanje i zaštitu ličnih podataka; odrediti osobu koja će imati pristup i brinuti o zaštiti podataka dece
NAČINI PRIBAVLJANJA SREDSTAVA	Ne traže se dozvole za slike i priče	srednji	Uspostaviti smernice za komunikaciju i prikupljanje sredstava u skladu sa standardima za očuvanje bezbednosti dece

OBLAST RIZIKA	Prepoznati rizici	Nivo rizika: nizak srednji visok *	Kako se rizik može smanjiti, koje akcije preduzeti
ZAPOSLENI/ SARADNICI/ VOLONTERI			
USLUGA/ PROGRAM			
PROFIL DECE KORISNIKA			
INFORMACIONO-- KOMUNIKACIONE TEHNOLOGIJE			
NAČINI PRIBAVLJANJA SREDSTAVA			

STANDARD 8

KOREKTIVNE MERE

Standardi za očuvanje bezbednosti dece i ZSEZ	Aktivnosti	Ko je odgovoran	Rok za završetak (datum)	Potrebni resursi	Status (nije počelo, u toku, završeno)
Standard 1:	Primer: Izrada Politike			Direktor, programski koordinator, primeri politika, smernice za upotrebu termina u oblasti zaštite dece ECPAT terminološke smernice	
Standard 1:	Primer: Politiku je odobrio i potpisao Upravni odbor				
Standard 2:	Izrada i primena standardne klauzule za partnere i dobavljače usluga, izvođače radova				
Standard 3:					
Standard 4:					
Standard 5:					
Standard 6:					
Standard 7:					
Standard 8					

MEĐUNARODNI IZVORI I STANDARDI

Inter-Agency Standing Committee (IASC), IASC Six Core Principles Relating to Sexual Exploitation and Abuse (Revision of 12.09.2019), https://interagencystandingcommittee.org/sites/default/files/migrated/2019-09/iasc_six_core_principles_relating_to_sexual_exploitation_and_abuse_sept_2019.pdf (pristupljeno 11. 2. 2026).

United Nations, Secretary-General's Bulletin: Special measures for protection from sexual exploitation and sexual abuse (ST/SGB/2003/13), 2003, <https://docs.un.org/en/st/sgb/2003/13> (pristupljeno 11. 2. 2026).

United Nations Children's Fund (UNICEF), Protection from Sexual Exploitation and Abuse (PSEA): A Practical Guide and Toolkit for UNICEF and Partners, Second Edition, New York, 2024, <https://www.unicef.pt/media/4491/psea-toolkit-2024-web-version.pdf> (pristupljeno 11. 2. 2026).

DOMAĆI PRAVNI OKVIR I AKTI

Mreža organizacija za decu Srbije (MODS), Interaktivna mapa lokalnih protokola i sporazuma o saradnji za zaštitu dece od nasilja, <https://mapa.zadecu.org/> (pristupljeno 11. 2. 2026).

Vlada Republike Srbije, Zaključak o usvajanju Opšteg protokola za zaštitu dece od nasilja, 05 Broj: 560-826/2022-2, Beograd, 10. 2. 2022, <https://zadecu.org/usvojen-novi-opsti-protokol-za-zastitu-dece-od-nasilja/> (pristupljeno 11. 2. 2026).

Zakon o posebnim merama za sprečavanje vršenja krivičnih dela protiv polne slobode prema maloletnim licima („Službeni glasnik RS”, br. 32/2013), <https://pravno-informacioni-sistem.rs/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2013/32/1/reg> (pristupljeno 11. 2. 2026).

